

یادداشت سردبیر

به نام خداوند جان آفرین

حکیم سخن در زبان آفرین

خداوند را شاکریم که توانسته‌ایم سالی که گذشت بار دیگر این فصلنامه را با محتوای علمی، پژوهشی حضور اندیشمندان، محققان، فرهیختگان و علاقمندان به مسائل آفریقا تقدیم نمائیم.

خوشبختانه هیجدمین شماره این مجله تقارن با سی‌امین سالگرد انقلاب اسلامی ایران منتشر شد، انقلابی که دشمنان داخلی و منطقه‌ای و بین‌المللی آن با تمام وجود و همه توان و امکانات خود به دنبال نابودی این مولود و موجود مقدس بوده‌اند؛ ولی علی‌رغم آن همه توطئه‌ها؛ این انقلاب همچنان بالنده و شکوهمند در صحنه حضور داشته و به رشد و بلوغ رسیده است.

بدون تردید، این انقلاب نه تنها نهادها و نظام‌های یک ملت و یک قوم را درهم ریخته سرنوشت و تاریخ آنها را در مسیر تغییرات بنیادین قرار داده است؛ بلکه دامنه آن، بسی فراتر از یک کشور رفت و ملت‌هایی را در سمت و سوی شکل‌دهی دنیای نو به حرکت در آورده است. اهداف و استراتژی‌هایی که این انقلاب چه در بعد نظری و چه در بعد اجرائی که از نظر ماهوی در متن خود داشت چون استقلال، آزادی، صلح، امنیت و عدالت جهانی مخالفت با خشونت، احترام به حقوق انسانها، کرامت انسانی، مردم‌سالاری و ضدیت با نژادپرستی و همچنین از مهمترین ویژگی‌های آن احیای افکار و ارزشهای دینی، معنوی و اسلامی مفاهیم و اصولی است که دنیای کنونی اعم از اسلامی و غیره از آن استقبال کرده‌اند و همین ارزشها و اصول باعث شد که رفتار خصومت‌آمیز نظام‌های سلطه‌گر صهیونیزم و قدرتهای جهانی و بین‌المللی به چالش کشیده شود و آنان را مجبور ساخت تا موجودیت انقلاب را به رسمیت بشناسند.

امروزه این انقلاب در زمره یکی از بزرگترین رخدادهای نیمه دوم قرن بیستم به حساب می‌آید که تاکنون موضوع مباحثه‌آمیز و چالش برانگیز بسیاری از محافل علمی - پژوهشی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جهان بوده است. همچنان بعد از سی سال این موضوع رنگ نباخته و از رده پژوهش تفکر و قلم در عرصه‌های علم و تعامل و یا تقابل در عرصه سیاست‌گذاری و اجرائی خارج نشده است.

لذا؛ این انقلاب نسبت به سایر انقلابهای قرن بیستم چون انقلاب چین که بر بعد مادی و سوسیالیستی تکیه داشت و انقلاب الجزایر که صرفاً رنگ ملی- مذهبی داشت یک انقلاب یکسونگر و یک بعدی نبوده و سعادت کل جامعه بشری از هر رنگ و نژاد و

از هر قشر و جنسی را در سطح جهان به نحوی در دستور کار خود داشته است. به همین علت مورد استقبال و توجه ملل آسیایی، آفریقائی و حتی آمریکای لاتین قرار گرفت تا جائیکه الهیات رهایی بخش آن بر انقلاب ۱۹۷۹ نیکاراگوئه تأثیر گذاشت به طوری که مذهبی‌ها نیز در کنار سایر مبارزان علیه رژیم سوموزا مبارزه می‌کردند و او بعدها نوشت که کشیشها در نیکاراگوئه از انقلاب ایران و امام خمینی الهام می‌گرفته‌اند و حتی اندیشمندان و متفکران مخالف مذهب و دین را به اعتراف واداشت. از جمله آقای میشل فوکوی فرانسوی که با حضرت امام در نوفل‌لوشاتو ملاقات داشته در یکی از مصاحبه‌ها؛ انقلاب اسلامی و معنویت آن را تنها راهبرد مبارزه با گفتمان قدرت لیبرال دمکراسی ارزیابی کرده و ماهیت رهایی‌بخشی و آگاهی بخش انقلاب را به عنوان مدل بدیل و چالش اصلی گفتمان مدرن بین‌المللی که این راهبرد همراه با آزادی و عدالت می‌تواند مؤلفه‌های اصلی جذب مخاطبان به انقلاب اسلامی در جهان گردد، تأکید دارد؛ لذا با توجه به ماهیت این انقلاب طبعاً بیشترین تأثیرگزاری آن بر آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین بوده است.

در همین راستا، قاره آفریقا به خاطر اسلامی و ضد استعماری بودن بیشتر مورد توجه این انقلاب قرار گرفت؛ گرچه مردمان آفریقا بعد از استقلال، انتظار صلح، امنیت، رفاه، توسعه و آزادی را داشته‌اند ولی قدرتهای فرمانطقه‌ای در چارچوب حفظ منافع خود به شیوه استعمار نو همچنان به غارت منابع این قاره پرداخته و به دخالت‌های سیاسی، نظامی و امنیتی خود به صورت مستقیم و یا غیرمستقیم ادامه می‌دهند. سالی که گذشت بعضی از نقاط آفریقا با ناآرامیها، کودتاها مواجه بود؛ ولی در مجموع این قاره

به سوی صلح و ثبات پیش می‌رود. به غیر از دو نقطه حساس و استراتژیک آن که همچنان بحرانی است در شاخ آفریقا سومالی و سودان دو کشوری که امنیت و ثبات این منطقه به خصوص در بخش صدور و انتقال انرژی برای دنیای صنعتی حائز اهمیت می‌باشد همچنان در بحران و بی‌ثباتی داخلی به سر می‌برند. سومالی در دوران جنگ سرد و بلوک‌بندی شرق و غرب در شاخ آفریقا، محل رقابت قدرتهای جهان بوده است که متناوباً هر یک از دو قدرت جهان این کشور را تحت سلطه نظامی، امنیتی خود قرار داده بودند. بعد از پایان جنگ سرد و در خلا نگهداشتن این کشور افراط‌گرایی در سومالی رشد نمود؛ به طوری آمریکا در چارچوب منافع خود اولین عملیات ناموفق نظامی را اجرا نمود ولی سومالی به علت حضور و دخالت کشورهای منطقه‌ای و فرماندهی‌های همچنان وضعیت بی‌ثبات و ناامنی دارد. تشدید بحران سیاسی در این کشور هر لحظه از هم پاشیدگی حکومت فعلی (که فقط بر بخش از این کشور حاکم است) را تهدید می‌نماید.

بحران دوم که بیش از پنج سال است ادامه دارد، بحران دارفور در غرب سودان می‌باشد که جامعه جهانی را متوجه خود ساخت است و این بحران از حالت ملی به یک بحران فرا ملی و از یک مخاصمه داخلی به یک مخاصمه بین‌المللی تبدیل گردید؛ تا جایی که دادستان دادگاه بین‌المللی کیفری لاهه خواستار صدور حکم بازداشت در مورد رئیس‌جمهور سودان گردید، وی رئیس‌جمهور سودان را به اتهامات واهی چون نسل‌کشی و جنایت علیه بشریت در منطقه دارفور متهم نموده است. این دادگاه در سال ۲۰۰۲ ایجاد شد تا به اتهامات مرتبط به نسل‌کشی، جنایت علیه بشریت و جرائم جنگی

مانند کشتار، شکنجه، تجاوز جنسی و نظائر آن رسیدگی کند. اهمیت صدور چنین حکمی از سوی آن دادستان در این است که برای نخستین بار در تاریخ روابط بین‌الملل تقاضای حکم بازداشت برای رئیس‌جمهور یک کشور صادر می‌شود که در راس قدرت قرار دارد. بعد از صدور حکم دادستان، کشورهای عربی و اسلامی، سازمانهای منطقه‌ای و دولت سودان هر یک مواضعی را علیه این حکم اتخاذ کردند.

رئیس‌جمهور سودان در جمع هزاران نفر از هواداران خود گفت: «این حکم هیچ ارزش و اعتباری ندارد به آنها می‌گویم حکم را بگذارید در کوزه و آب آن را بخورید.» مصطفی عثمان مشاور رئیس‌جمهور در بیانیه‌ای اعلام کرد که این حکم دور از انتظار نبود و صدور این حکم از سوی دادگاه لاهه جزیی از یک طرح بزرگ استعماری است که قصد دارد سودان هیچگاه روی آرامش و ثبات را به خود نبیند.

چین و اتحادیه آفریقا و اتحادیه عرب هم اعلام کرده‌اند متهم کردن البشیر و صدور حکم بازداشت وی می‌تواند منطقه را بیش از پیش بحرانی کند و آن را تهدیدی برای روند صلح در منطقه دارفور دانسته‌اند.

رئیس‌مجمع عمومی سازمان ملل، اتهام علیه البشیر را نژادپرستانه توصیف کرد. جنبش حزب‌الله لبنان این حکم را تلاشی مشکوک و آشکار، جهت بی‌ثبات کردن مجدد اوضاع دارفور و تهدیدی برای حاکمیت و تمامیت ارضی سودان توصیف نمود. جمهوری اسلامی ایران نیز بر حمایت از رئیس‌جمهور سودان و مخالفت با حکم مذکور در دفاع برای استقلال، حاکمیت و تمامیت ارضی سودان تأکید کرد.

همچنین، بعضی از مطبوعات غرب نسبت به این حکم موضع ویژه‌ای اتخاذ کرده‌اند. روزنامه لارپوبلیکا چاپ ایتالیا ضمن مخالفت با صدور حکم بازداشت، یادآور شد چنین حکمی در محدوده سیاسی، دیپلماتیک و اخلاقی با نتایج مثبتی همراه نخواهد بود. هزاران سودانی نیز طی تظاهرات بر حمایت از رئیس‌جمهور کشورشان تأکید و علیه دولتهای آمریکا و انگلیس و علیه صهیونیسم و شخص دادستان کل دادگاه بین‌المللی لاهه شعار دادند.

با وجود هشدار نهادهای بین‌المللی و کشورهای عربی و آفریقایی و اسلامی نسبت به صدور این حکم از سوی دادستان کل، ایالات متحده آمریکا در موضگیری خود اعلام کرد تمام کسانی که دست به جنایت وحشیانه زده‌اند، باید در برابر عدالت قرار گیرند. به نوشته روزنامه الشرق الاوسط چاپ لندن، راهکار پیشنهادی واشنگتن برای حل و فصل بحران سودان یعنی برگزاری انتخابات پارلمانی و ریاست‌جمهور در این کشور طی سال جاری بدون حضور البشیر در این انتخابات مناسب است. در همین راستا عبدالرحیم علی، رئیس یکی از دانشگاههای سودان در مراسم اختتامیه نشست مجمع عمومی و شورای عالی مجمع جهانی تقریب مذاهب تأکید کرد که یکی از مقامات دادگاه بین‌المللی لاهه گفت احکام این دادگاه علیه دولت و شهروندان سودان تحت فشار معاون وزیر امور خارجه آمریکا صادر شده است.

همچنین، گروه شورشی موسوم به (عدالت و مساوات) در منطقه دارفور اعلان کردند که مذاکرات با خارطوم برای رسیدن به صلح در دارفور را متوقف خواهیم کرد.

از سوی مسئولان سودانی به بستن ۱۶ دفتر سازمان‌های کمک‌رسانی که ۱۳ دفتر بین‌المللی و ۳ دفتر محلی است، اقدام کردند و مقامات سودانی اظهار داشته‌اند، تشکیلات تعطیل شده با دادگاه لاهه همکاری داشته‌اند.

البشیر نیز در جمع رهبران سازمانها و شوراهای امدادرسانی سودانی اظهار داشت دولت سودان سعی دارد تا بر فعالیت سازمانهای امداد رسانی سودان در اعطای کمکهای انسانی به ساکنان دارفور تأکید کند. وی تأکید کرد سازمانهایی که از سودان اخراج شده‌اند تحت پوشش انجام کمکهای انسانی، برنامه‌های استعمارگرانه برخی کشورها را اجرا می‌کردند وی افزود: سازمانهای سودانی طی یکسال آینده می‌توانند عهده‌دار این مسئولیت باشند. همچنین وی با حضور در فاشر شهر مرکزی تاریخی شمال دارفور تهدید کرد در صورتی که دیپلماتهای غرب، سازمانهای غیر دولتی، نیروهای سازمان ملل به قوانین کشورش احترام نگذارند اخراج خواهند شد. او رهبران آمریکا و اروپا را به ارتکاب جرائم متهم ساخت و گفت آمریکا به عراق حمله کرد و نفت آن را به غارت برد افغانستان و سایر نقاط عالم را مورد هجوم قرار داد و قوانین آن را زیر پا نهاد. البشیر، ضمن متهم کردن قدرتهای خارجی و سازمانها و نهادهای کمک رسان بین‌المللی فعال در داخل کشورش، تحرکات وسیعی را با سفر به استانهای داخلی و نیز کشورهای منطقه و خارجی چون ارتیره و شرکت در اجلاس وزرای خارجه عرب در دوحه، حکم دادستان را به چالش کشید و بر تثبیت جایگاه سیاسی، منطقه‌ای و بین‌المللی و داخلی خود و کشورش تأکید نمود.

بهر حال، بحران دارفور یکی از پیچیده‌ترین بحرانهای کشورهای آفریقایی از سالهای گذشته تاکنون بوده است. این کشور به خاطر موقعیت سیاسی و استراتژیک و داشتن منابع عظیم نفت و گاز، اورانیوم و سایر منابع استراتژیک مورد توجه قدرتهای فرامنطقه‌ای بوده و این قدرتها در چارچوب حفظ منابع در صدد اعمال نفوذ و حضور همه جانبه خود در منطقه به خصوص در این کشور هستند. مقاومت دولت و مردم سودان در برابر توطئه‌های خارجی در چارچوب استقلال، تمامیت ارضی و حاکمیت ملی و دفاع از مردم فلسطین، موضوعی است که کشورهای غربی و رژیم صهیونیستی سخت از آن ناراضی بوده و به دنبال سرنگونی این رژیم و یا تجزیه سودان (این کشور پهناور اسلامی) باشند که تاکنون دولت و مردم سودان توانسته‌اند با مقاومت این توطئه را تا حدی خنثی نمایند.

در زمینه روابط خارجی نیز در سال گذشته، دستگاه دیپلماسی فعال و پویا بوده و کارنامه نسبتاً قابل قبولی در آفریقا داشته است. در همین رابطه دستگاه سیاست خارجی ایران با استفاده از دیپلماسی فعال در جهت اهداف سیاست خارجی علاوه بر گسترش روابط با کشورهای همسایه، منطقه و جهان و حضور فعال در سازمانهای بین‌المللی و منطقه‌ای در جهت توسعه تجاری و ایجاد بازار برای محصولات و تولیدات ایرانی و رسیدگی به وضعیت ایرانیان در خارج از کشور، در بخش آفریقا نیز این سیاست و همکاریها با جدیت دنبال شد، حضور مقامات عالی‌رتبه در اتحادیه آفریقا، انعقاد قراردادهای و توافقنامه‌های متنوع سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، علمی، پژوهشی با بعضی از کشورهای آفریقایی، سفر هیئت‌های متعدد سران کشورهای آفریقایی به ایران و

بالعکس، برگزاری سمینارها و میزگردهای منطقه‌ای، بین‌المللی و نیز انتشار کتب، نشریات و مقالات علمی، پژوهشی، انجام پژوهش‌های علمی و سایر موضوعات و مسائل از جمله فعالیت‌های مهم و دست‌آوردهای دستگاه دیپلماسی در این سال بوده است. البته این رویکرد و توجه بیشتر به جهان اسلام و کشورهایی که با جمهوری اسلامی مشترکات فکری، معنوی، ایدئولوژیک و سیاسی در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی دارند، تقویت، توسعه و تحکیم یافت که قاره آفریقا دارای چنین ظرفیتی بوده و از جایگاه و ویژگی‌های خاصی برخوردار می‌باشد. امید است که با این رویکرد مبارک، ایران و کشورهای آفریقایی بتوانند حداکثر استفاده را در چارچوب منافع ملی و ارزش‌های معنوی ببرند.

در پایان، ضمن تشکر از همه عزیزانی که تاکنون با ما همکاری داشته‌اند همچنان از محققان صاحب‌نظران، پژوهشگران دعوت می‌نماییم تا با ارائه پیشنهادها و دیدگاه‌ها و نقدهای سازنده خود، ما را در جهت هرچه پربارتر شدن فضای علمی، کاربردی و غنا بخشیدن به کیفیت این نشریه یاری دهند. در تحقق این مهم، از همفکری و همکاری ارباب علم و قلم صمیمانه استقبال خواهیم کرد.

سید نعمت‌الله قادری